

श्रीलंकेतील हत्याकांड

चन्द्रशेखर पुरन्दरे

घटना: श्रीलंकेत २१ एप्रिलला इस्टर या ख्रिश्चनांच्या सणाच्या दिवशी चर्चेसमध्ये भाविक प्रार्थनेसाठी जमले होते. कोलंबोमध्ये सकाळी अशा तीन चर्चेसवर आत्मघातकी हल्ले झाले. त्याबरोबरच तेथील तीन आलिशान हॉटेल्सवर, इतर दोन-तीन शहरातही चर्चेसवर हल्ले झाले. २००८ सालच्या आपल्याकडील मुंबईतील हल्ल्यांप्रमाणेच हे पूर्वनियोजित एकाच वेळी केलेले हल्ले होते. त्यात साडेतीनशेहून अधिक लोक मृत्युमुखी पडले. बहुतांशी श्रीलंकन ख्रिश्चन सामान्य नागरिक पण चाळीसहून जास्त परदेशी पर्यटकही.

‘आम्ही हे हल्ले केले’ असे इस्लामिक स्टेटने २३ एप्रिलला जाहीर केले. गेला काही काळ गप्प असणाऱ्या इस्लामिक स्टेटच्या स्वघोषित ‘खलिफा’ने या हल्लेखोरांची स्तुतीही केली.

हे हल्ले एका मोठ्या कटाचा भाग होता. दुसऱ्या दिवशी कोलंबो बस-स्थानकावर ८७ बॉम्ब स्फोटके आढळली व निकामी करण्यात आली.

जगभरच्या पारंपरिक रिवाजाप्रमाणे पोलीस, सुरक्षा दले घटनास्थळी नंतर हजर झाली व त्यांनी तपास सुरु केला. मग असे उघड झाले की श्रीलंकेच्या अध्यक्षांना व पंतप्रधानांना अशी घटना संभाव्य आहे याची खबरच नव्हती. तमिळनाडूमधील दहशतवाद्यांच्या प्रशिक्षणाची माहिती व ते असा हल्ला करण्याची शक्यता भारत सरकारने श्रीलंकेला दोन आठवडे आधीच कळवली होती. ४ एप्रिलला इतर सूत्रांनीही ही शक्यता सरकारला कळवली होती. त्यात संशयित हल्लेखोरांचा नावानिशी उल्लेखही होता. पण ती माहिती वरपर्यंत पोचली नाही किंवा श्रीलंकेच्या अंतर्गत राजकारणात अध्यक्ष विरुद्ध पंतप्रधान यांच्यातील संघर्षाने अध्यक्षांने दाबून ठेवली. त्यामुळे काही प्रतिबंधात्मक कारवाईही झाली नाही. ‘आम्हाला जर हे आधी

कळवले असते तर आम्ही इस्टरचा कार्यक्रम सगळ्या चर्चेसमध्ये रद्द केला असता.’ असे चर्चेच्या अधिकाऱ्याने दुःखाने नमूद केले.

घटनेची प्रतिक्रिया म्हणून मुस्लिमांच्या विरुद्ध हिंसाचारही लगेच सुरु झाला. बहुसंख्य बौद्धांनी २०१४ ला, २०१८ ला मुस्लिमांवर हिंसाचार केलेला आहे. हे स्टेटला हवेच आहे.

नवीन तंत्र: अमेरिका व तिचे पाश्चात्य सहकारी देश यांना धक्के देणे हे अल कॅदा या पहिल्या आंतरराष्ट्रीय स्तरावरच्या सुन्नी मुस्लिम आतंकवादी संघटनेचे उद्दिष्ट होते. म्हणजे मध्य-पूर्व किंवा पाकिस्तान-अफगाणिस्तानमधील त्यांच्या ‘सैनिकां’साठी हे ‘दूरचे’ शत्रू होते. अल कॅदा जागतिक पटलावर निष्प्रभ होऊ लागली तसा इस्लामिक स्टेटचा उदय झाला. त्यांचे लक्ष्य ‘नजिक’चे शत्रू राहिले. स्टेटच्या नावाखाली विविध देशात विशेषतः आशियात अनेक स्थानिक आतंकवादी संघटना अशी कृत्ये करू लागल्या. हे नजिकचे शत्रू कोण ? सोपी कसोटी म्हणजे इतर-धर्मीय. म्हणून त्यांची श्रद्धास्थाने लक्ष्य झाली. उदा. शियांच्या मशिदी [पाकिस्तान], इजिप्त, फिलिपिन्स, इंडोनेशियामधील ख्रिश्चन चर्चेस व या अल्पसंख्याकांवरील हल्ले, बांगला-देशातील ‘अश्रद्ध’ बुद्धिवाद्यांवरील हल्ले, इत्यादी. श्रीलंकेतील ताजी घटना अशीच नजिकच्या शत्रूविरुद्ध.

हल्लेखोर: या हल्लेखोरांचे वैशिष्ट्य असे की अनेकजण पश्चिमेत उच्च शिक्षण घेऊन मायदेशी परतलेले होते. ते संपन्न परिवारातील होते. सामान्य समजूत अशी असते की बेरोजगार, अल्पशिक्षित दहशतवादाकडे वळतात. कारण मुख्य प्रवाह त्यांना सामावून घेत नाही याचा त्यांना राग असतो. त्या रागाला कट्टर इस्लाम एक दिशा देतो. श्रीलंकेत हे गृहित खोटे ठरले. सामाजिक धोरण कसे आखावे यासाठी हे सरकारला

आव्हान आहे. सामान्यतः प्रस्थापित व्यवस्था बळकट करतील ही अपेक्षा असते. ते व्यवस्थेचा भाग व आधारस्तंभ असतात. इथे तेच व्यवस्थेला कमकुवत करताना दिसले.

श्रीलंकेच्या लोकसंख्येतील भिन्नधर्मीयांचे प्रमाण या संदर्भात पाहण्यासारखे आहे. तेथे ७० टक्केहून अधिक बौद्ध आहेत. ते बहुतेक सिंहली. दहा टक्केहून जरा जास्त हिंदू बहुतेक तमिळ. ख्रिश्चन व मुस्लिम प्रत्येकी दहा टक्केहून कमी. त्यातही मुस्लिम जास्त. म्हणजे हा हिंसाचार अल्पसंख्याकांनी अल्पसंख्याकांविरुद्ध केला. आजवरचे मुस्लिम आतंकवादाचे हल्ले तद्देशीय बहुसंख्यांक इतर-धर्मीयांविरुद्ध असत. विशेषतः ख्रिश्चनबहुल पश्चिमेविरुद्ध. मुस्लिम-बहुल देशात इस्लाम-अंतर्गत आतंकवाद कट्टर सुन्नीतर्फे शिया/सूफीपंथीयांविरुद्ध असतो. उदा. इराण, इराक, पाकिस्तान. पण इथे बौद्धांना लक्ष्य करण्यात आले नाही. लक्ष्य होते ते ख्रिश्चन. म्हणजे बळी स्थानिक असले तरी रोख पाश्चात्य ख्रिश्चन समाजांविरुद्ध होता. त्यामुळे या संदेशाचीनिषेधात्मक दखल पश्चिमेतील राजकीय नेतृत्वाने त्वरित घेतली यात नवल नाही. पण त्याबरोबरच रोमन कॅथलिक ख्रिश्चनांचा सर्वोच्च धर्मगुरू पोप फ्रान्सिस यालाही इस्टरच्या विशेष प्रवचनात या घटनेची सखेद नोंद घ्यावी लागली. त्या दृष्टीने इस्लामी आतंकवादाचा उद्देश संपूर्ण नाही तरी सफळ झाला.

राष्ट्रीय धोरणाचा अभाव: देशांतर्गत मुस्लिम आतंकवादावर निश्चित व यशस्वी धोरण कोणत्याच देशात दिसत नाही. त्यामुळे उद्रेक झाला की आग विझवायला धावपळ करायची हे चित्र उभे राहाते. धोरण असे म्हणायचे तर चीनचे उदाहरण घेता येईल. त्यांच्या वीघर या मुस्लिम-बहुल प्रांतात मुख्य प्रवाहाच्या हान वंशीय प्रभुत्ववादाने सरकारी दमनशाही सुरु केली आहे. मोठ्या प्रमाणावर मुस्लिमांना सक्तीच्या छावण्यात दाखल करून त्यांचे इस्लामविरोधी 'मनोपरिवर्तन' चालू आहे. किंवा रशियात चेचेन या मुस्लिम-बहुल प्रांतात मुस्लिम हुकूमशाहीची नेमणूक करून इस्लामी आतंकवादावर आळा बसवण्याचा प्रयत्न झाला. या चेचेन प्रांतातून मोठ्या प्रमाणात स्वयंसेवी 'योद्धे' इस्लामिक स्टेटला सामील झाले होते. ते इराक/सीरियात गेले होते. चीन व रशिया दोन्ही एकाधिकारशाही आहेत. त्यामुळे मुस्लिमांची ही सरसकट गळचेपी

तेथे शक्य आहे. लोकशाहीत हे शक्य होत नाही व श्रेयस्करही नाही. तेथे आतंकवाद फोफावू शकतो.

जगभरातील इतर नोंदी

पाकिस्तान: पाकिस्तानातील आशिया बीबी या ख्रिश्चन शेतमजूर महिलेला 'प्रेषिताचा अपमान केला' या तथाकथित गुन्हाबद्दल काही वर्षे एकांतवासात तुरुंगात काढावी लागली. तिला न्यायालयाने मुक्त केल्यावर तिला इस्लामी मूलतत्त्ववाद्यांकडून धोका निर्माण झाला. ['आंदोलन' डिसेंबर, २०१८] आता तिला कॅनडामध्ये आश्रय मिळाला आहे. तेथे तिचे नवीन जीवन सुरक्षित समाजात सुरू व्हावे.

मियानमार: मियानमारमध्ये बहुसंख्य बौद्ध अल्प-संख्यांक मुस्लिमांवर गेली अनेक वर्षे अत्याचार करत आहेत. त्यांच्या वस्त्या पेटवणे, स्त्रियांवर बलात्कार, पुरुषांना ठार मारणे, इत्यादी. त्यामुळे सुमारे सात लाख लोक बांगलादेशाला निर्वासित झाले आहेत. ['आंदोलन' ऑक्टोबर, २०१७] या प्रकरणाचा अभ्यास रॉयटर्स या वृत्तसंस्थेच्या दोन पत्रकारांनी केला. राखीन राज्यातील लष्करी कारवाईतील मुस्लिमांची सामूहिक हत्या त्यांनी उघडकीला आणली.

ती बातमी सरकारविरोधी म्हणून २०१७ ला त्यांना अटक झाली. खटला हेतुतः रेंगाळला. कारावासात त्यांना शोध पत्रकारितेसाठी अमेरिकेचा पुलिट्झर पुरस्कारही मिळाला.

त्यांची सुटका होऊ नये यासाठी देशाच्या अनधिकृत नेत्या सू ची वैयक्तिकरीत्या आग्रही होत्या. वस्तुतः लष्करशाहीचा विरोध करतात म्हणून त्या स्वतः अनेक वर्षे नजरकैदेत होत्या, त्यांना शांततेचा नोबेल पुरस्कारही मिळालेला आहे. अखेर आंतरराष्ट्रीय दडपणाखाली पत्रकारांची एप्रिलमध्ये सुटका झाली. मात्र या प्रकरणात सू ची यांची मानवी हक्कांची तारणहार ही प्रतिमा आणखी खालावली.

दक्षिण आफ्रिका: देशातील ताज्या निवडणुकीत सत्तारूढ काँग्रेस परत सत्तेवर आली. याच पक्षाचे आधीचे सरकार अतोनात भ्रष्टाचारी होते. नवे सरकार तरी देशातील गरीबी व भ्रष्टाचार कमी करेल का ही त्या देशासाठी व लोकशाहीसाठी चिंता आहे.

art-non-deco.com

artnondeco@yahoo.co.uk